

Sześćdziesięciolecie działalności Polskiego Towarzystwa Antropologicznego

Andrzej Malinowski

THE SIXTIETH ANNIVERSARY OF THE POLISH ANTHROPOLOGICAL SOCIETY. The history of the Polish Anthropological Society is in the major part the history of Polish anthropology. The paper discusses the development of the scientific institutions and the major activists associated with the history of the Society.

Tradycje antropologii jako samodzielnej dyscypliny biologicznej liczą niewiele ponad 200 lat. W ciągu tego okresu zgromadzono olbrzymie materiały faktograficzne, które w znacznej części uporządkowano i zamknięto w zwarte systemy uogólniające i teorie. Możliwości i ambicje tej nauki są znaczne, ale nadal bywają one niekiedy niedoceniane, zwłaszcza, jak się wydaje, w medycynie, czy nawet biologii. Jak to często ma miejsce w nauce, rozwijające się wraz z głównymi nurtami biologii XIX i XX w. liczne kierunki naukowe w antropologii nie wytrzymały próby czasu i upadały, inne zaś rozwijały się i na trwałe wzbogaciły wiedzę o człowieku.

W krótkiej historii antropologii jako samodzielnej dyscypliny naukowej, antropologia polska stosunkowo wcześniej uzyskała międzynarodową pozycję i uznanie.

Jeszcze w czasie zaborów, w trudnym dla życia narodu okresie powstawały jej ośrodki w Krakowie i w Wilnie. Niemal równocześnie na prowincji propagowali antropologię liczni przyrodnicy i lekarze podejmując cenne badania naukowe.

Trwały fundament dla rozwoju polskiej antropologii położył jednak dopiero znakomity Józef Majer, który w 1856 roku podjął jej uniwersyteckie wykłady i doprowadził do powstania w 1873 roku przy Akademii Umiejętności w Krakowie Komisji Antropologicznej. Warto owe daty przedstawić na tle powstawania naukowych organizacji antropologicznych na świecie. W 1859 r. powstało Paryskie Towarzystwo Antropologiczne, w 1863 r. angielskie w Londynie, w 1865 r. hiszpańskie w Madrycie, w 1868 r. włoskie we Florencji, w 1869 r. niemieckie w Berlinie, w 1870 r. austriackie w Wiedniu, w 1882 r. belgijskie w Brukseli i w 1884 r. japońskie w Tokio.

W tym okresie polscy antropolodzy wzbogacali często również swym dorobkiem naukowym obce środowiska naukowe. Wśród nich byli zesłańcy i emigranci. Znaczna ich liczba znalazła się w drugiej połowie XIX w. w Paryżu. Gdy zorganizowano w tym mieście w 1878 r. Międzynarodową Powszechną Wystawę, do jej współtworzenia zostały zaproszone również dwie polskie organizacje, a mianowicie: Towarzystwo Antropologiczne i Etnograficzne Polskie w Paryżu, oraz Towarzystwo Literacko-Historyczne. Towarzystwo Antropologiczne i Etnograficzne Polskie w Paryżu zostało założone w 1878 r. na wzór Paryskiego Towarzystwa Antropologicznego (Société d'Anthropologie de Paris) [ABRAMOWICZ 1975, GODYCKI 1958]. Jako cel swej działalności przyjęło: "badanie nauki wszystkich ludów, które mogą z jakiegokolwiek tytułu być związane z narodowością polską". Członkami Towarzystwa byli: Teofil Chudziński, Franciszek Duchiniński, Waclaw Gasztowtt, Edward Goldstein, L. Gostyński, Kazimierz Gregorowicz, Izidor Kopernicki, Edward Landowski, Jan Mierzejewski, Ludwik Nabelak, Godfryd Ossowski, Walery Pietkiewicz, Zygmunt Zaborowski i Jan Zawisza.

W dniu 1 marca 1878 r. towarzystwo wydało odezwę z powodu Wystawy Powszechnej w Paryżu, w której m.in. czytamy: "Pierwszy to raz od dawnych czasów kraj nasz na zewnątrz pod swym własnym wystąpi mianem. Niechże to miano, które tak żywym przez dziesięć wieków błyszczało światłem na polu wiedzy zajaśnieje. Okażmy światu i gościnnym a szlachetnym gospodarzom Wystawy, że ojczyzna Kopernika i Śniadeckich gościnności tej godna - że istniejemy". Według owej odezwy "antropologia jest nauką zajmującą się wyłącznie człowiekiem i plemionami rodu

ludzkiego. Zasila się ona wiadomościami, które czerpie z różnych nauk, jak etnografia, archeologia, lingwistyka, demografia, a z których każda, stanowiąc dział osobny ogólnej antropologicznej nauki, przynosi jej materiał własnymi badaniami, na właściwym sobie polu zdobyty, odnoszący się także do cech fizycznych i fizjologicznych rodu ludzkiego w ogólności, jak również do stosunków między nimi a resztą grup jestestw żyjących i ras ludzkich porównywanych między sobą wedle podobieństw i różnic".

Jak stwierdził ABRAMOWICZ [1975], w krótkim czasie towarzystwo wykonało olbrzymią pracę i udział nauki polskiej w Międzynarodowej Powszechnej Wystawie w Paryżu był sukcesem. Ekspozycja zorganizowana przez Towarzystwo Antropologiczne i Etnograficzne była zasilona zbiorami pochodzącymi z licznych regionalnych polskich towarzystw naukowych i muzeów oraz od osób prywatnych. Interesujący opis na łamach "Nowin" z 1878 r. z tej wystawy przedstawił Henryk Sienkiewicz w artykule pt. "Z wystawy antropologicznej w Paryżu". Według obszernej relacji znakomitego pisarza, wystawa antropologiczna była niewątpliwie sukcesem nauki polskiej i budziła powszechne uznanie.

Inne szczegóły działalności towarzystwa, w tym zakończenie jego działalności, nie są nam znane. Wiemy tylko, że Teofil Chudziński i Edward Landowski zostali za swą działalność odznaczeni palmami akademickimi oraz, że honorowym prezydentem towarzystwa był Piotr Topinard, wybitny antropolog, profesor Instytutu Antropologicznego i dyrektor Wydziału Antropologii Powszechnej Wystawy w Paryżu. Również Z. Zaborowski napisał obszerny artykuł omawiający działalność towarzystwa, a zwłaszcza Wystawę w *Revue*

d'Anthropologie z roku 1879. Być może archiwa paryskie posiadają materiały dotyczące działalności tego towarzystwa.

W okresie przed pierwszą wojną światową wzrastało zainteresowanie badaczy a także dużej części inteligencji polskiej problemami antropologii. Zyskała ona popularność w środowisku przyrodników i lekarzy, socjologów i historyków. Już wówczas powstała na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, Katedra Etnologii i Antropologii (1913 r.), kierownictwo której powierzono Janowi Czekanowskiemu.

Jednakże dopiero po wskrzeszeniu w 1918 roku państwa polskiego zaistniały bardziej sprzyjające warunki dla rozwoju antropologii. W tym czasie nauki antropologiczne szeroko propagowali w społeczeństwie m.in. Ludwik Krzywicki, Ludwik Hirszfeld, Stanisław Poniatowski, i znaczna już wówczas liczba innych znakomych, wykształconych w antropologii uczonych. Zapewniło to dynamiczny rozwój akademickich placówek antropologicznych w Warszawie (K. Stołyhwo, E. Loth, J. Mydlarski), w Krakowie (J. Talko-Hrynczewicz, A. Wrzosek, K. Stołyhwo), w Wilnie (J. Talko-Hrynczewicz, M. Reicher), we Lwowie (J. Czekanowski) i w Poznaniu (A. Wrzosek). Prężnie rozwijały się cztery oryginalne kierunki badawcze, a mianowicie: lwowska typologiczna szkoła antropologiczna J. Czekanowskiego, warszawski kierunek anatomiczno-porównawczy części miękkich E. Lotha, morfologiczny kierunek krakowski K. Stołyhwy i porównawczo-rozwojowa biologia człowieka A. Wrzoska w Poznaniu.

Już w 1924 roku E. Czepurkowski podkreślał wielki postęp zachodzący w polskiej antropologii. Inny wybitny rosyjski antropolog, B.I. Wiszniewski w 1928 roku przyznawał, iż z państw słowiańskich antropo-

logia najbardziej reprezentowana jest w Polsce.

Rozwój i różnorodność kierunków badawczych antropologii, wzrost dyskusji i polemik naukowych między ośrodkami antropologicznymi, a zwłaszcza między ich liderami, stworzył konieczność znalezienia właściwych ram organizacyjnych dla tej nauki. Konieczne stawało się stworzenie właściwej płaszczyzny dla stałej wymiany myśli naukowej. W tym czasie utworzony, staraniem A. Wrzoska, Zakład Antropologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego był już miejscem, w którym prowadzono interesujące badania naukowe. Prof. Adam Wrzosek, człowiek o dużej wiedzy ogólnej i medycznej, o uznanym autorytecie, także i umiarze naukowym, był postacią ze wszech miar odpowiednią dla integracji środowisk i znalezienia dla polskiej antropologii formy organizacyjnej. Z jego to właśnie inicjatywy w dniu 12 listopada 1925 roku, w Zakładzie Antropologii Uniwersytetu Poznańskiego odbyło się zebranie, na którym obecni podjęli uchwałę o założeniu Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Członkami założycielami byli m.in. wybitni uczeni w liczbie 19 osób: dr Michał Ćwirko-Godycki, dr Maria Grossmanówna, dr Anna Głuszecka, prof. Ignacy Hoffman, prof. Wincenty Jezierski, prof. Witold Kapuściński, prof. Adam Karwowski, dr Bogdan Lipiński, dr Roman Matuszewski, stud. med. Józef Medem, dr Włodzimierz Missiuro, prof. Leon Podlewski, dr Roman Wierzbicki, prof. Adam Wodczicko, prof. Adam Wrzosek, a nadto prof. Stefan Błachowski, prof. Antoni Jakubski, prof. Józef Kostrzewski i prof. Stanisław Runge.

Przyjęto statut zezwalający m.in. na przynależność do PTA każdemu, kto interesuje się antropologią oraz uchwalono, że organem PTA ma być *Przegląd*

Antropologiczny, redagowania i wydawania którego podjął się A. Wrzosek. Określono, że celem PTA jest przyczynianie się do rozwoju antropologii, a środkami do tego celu są: zebrania naukowe i popieranie wydawnictw antropologicznych. W stosunkowo krótkim czasie akces do Towarzystwa zgłosili niemal wszyscy antropologowie polscy oraz zainteresowani przedstawiciele nauk pokrewnych. Do wybuchu drugiej wojny światowej odbyło się 13 walnych zebrań, na których prezentowano 41 referatów, głównie z dziedziny antropologii ontogenetycznej, pedagogicznej, psychologicznej, fizjologicznej, historycznej oraz odontologii, morfologii kości i mięśni, a także afrykanistyki.

Z inicjatywy PTA zwołano we wrześniu 1933 roku w Poznaniu pierwszy zjazd antropologów w ramach XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich. Siedzibą władz i redakcji *Przeglądu Antropologicznego* był Poznań. *Przegląd Antropologiczny* ukazał się w 1926 roku jako dodatek do *Nowin Lekarskich*. W 1933 roku zrealizowano reformę wydawnictwa, które stało się i do dziś pozostaje organem PTA oraz wszystkich zakładów antropologii w kraju. Adam Wrzosek wniósł w redagowanie *Przeglądu* nie tylko wiele wysiłku, ale i sporo własnych wkładów finansowych. Do chwili wybuchu drugiej wojny światowej ukazało się 12 pełnych tomów, zaś tom 13 ukazał się częściowo (zeszyt drugi) już po wojnie, w 1947 roku.

PTA było inicjatorem utworzenia muzeum antropologiczno-prahistoryczno-etnologicznego im. Heliodora Święcickiego, którego pozostałości zostały po wojnie oddane w formie depozytu Ministerstwu Oświaty. Towarzystwo raz jeszcze w latach sześćdziesiątych występowało z inicjatywą utworzenia Państwowego Muzeum Antropologicznego jako centralnej placówki

naukowej tego typu w kraju. W Poznaniu natomiast prof. prof. M. Godycki i F. Wokroj czynili starania o utworzenie przy Zakładzie Antropologii "Muzeum Człowieka".

W okres powojenny, towarzystwo weszło z ogromnymi stratami kadrowymi i materialowymi. Panujące podówczas w biologii polskiej zapożyczone błędne teorie nie sprzyjały rozwojowi wielu tradycyjnych kierunków badawczych polskiej antropologii, którym zarzucano m.in. determinizm i fatalizm rasowy. Konieczne stało się nie tylko przebudowanie problematyki badawczej, ale również struktur organizacyjnych antropologii. Jednakże dość szybko nastąpiła odbudowa antropologii ze strat wojennych i przywrócone zostało jej międzynarodowe znaczenie.

Po wojnie, po utworzeniu Polskiej Akademii Nauk, z PTA został wyłoniony Komitet Antropologiczny. W latach 1955-1957 PTA włączyło się do organizacji zdjęcia antropologicznego ludności Polski dla celów standaryzacji wyrobów przemysłowych. Dużym osiągnięciem o charakterze międzynarodowym było zorganizowanie przez PTA i Egipską Akademię Nauk dwóch wypraw naukowych do Egiptu w latach 1958/59 i w 1962 roku oraz opublikowanie wyników badań w specjalnym wydawnictwie [DZIERŻYKRAY-ROGAŁSKI 1959].

PTA zintensyfikowało swą działalność. Regularnie co 3 lata odbywają się zjazdy i walne zgromadzenia. Prócz tego organizowane były liczne ogólnopolskie konferencje naukowe, m.in. na tematy metodologiczne, typologiczne, ontogenetyczne, etnogenetyczne, afrykanistyczne, poświęcone ocenie stanu antropologii i jej dorobkowi w PRL, dydaktyce itd. PTA zorganizowało również, wspólnie z Międzynarodowym Programem Biologicznym (IBP), w 1968 roku w Warszawie międzynarodową

konferencję na temat "Polskie badania antropologiczne w Afryce oraz biologia człowieka w Afryce". Od 1948 roku PTA należy do Międzynarodowej Unii Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (IUAES) biorąc udział w kongresach i Radzie Stałej Unii. Jest członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Biologii Człowieka. W latach 1958-64 towarzystwo utworzyło kwartalnik popularnonaukowy *Człowiek w Czasie i Przestrzeni*, którego założycielem i redaktorem był prof. T. DZIERŻYKRAY-ROGALSKI. Do likwidacji kwartalnika ukazało się 25 zeszytów tego pożytecznego czasopisma. W 1975 roku z okazji jubileuszu 50-lecia Polskiego Towarzystwa Antropologicznego odbył się Jubileuszowy Zjazd w Poznaniu, zaś towarzystwo z tej okazji zostało wyróżnione odznaczeniem przyznany na wniosek Ministerstwa Oświaty, a mianowicie Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Pod koniec lat pięćdziesiątych, zaczęły powstawać oddziały PTA w: Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu.

Liczba członków w poszczególnych latach była następująca: 1925 r. - 29, 1926 r. - 42, 1927 r. - 55, 1928/29 r. - 73, 1930 r. - 124, 1931 r. - 131, 1932-39 r. - 140, 1946/47 r. - 55, 1948 r. - 73, 1949 r. - 85, 1950 r. - 101, 1951 r. - 135, 1952-55 r. - 196, 1956-59 r. - 207, 1960-65 r. - 219, 1966-68 r. - 225, od 1970 roku liczba członków PTA waha się wokół 250 osób.

Przewodniczącymi Towarzystwa byli kolejno: Adam Wrzosek (1925-1948), Michał Ćwirko-Godycki (1948-1951), Jan Mydlarski (1951-1956), Tadeusz Dzierżykray-Rogalski (1956-1984), Andrzej Malinowski (od 1984 roku).

Sekretarzami PTA byli: Włodzimierz Missiuro (1925-1927), Michał Ćwirko-Godycki (1927-1947), Franciszek Wokroj

(1947-1951), Stanisław Górny (1951-1956), Aleksander Lech Godlewski (1956-1960), Halina Milicerowa (1960-1963), Janusz Charzewski (1963-1975), Henryk Piechaczek (1975-1984), Piotr Lewicki (od 1984 roku).

Członkowie PTA dzielą się na: zwyczajnych, dożywotnich, honorowych i zasłużonych. Członkami honorowymi mogą być osoby, które wybitnie przyczyniły się do rozwoju antropologii w Polsce lub zagranicą, zaś członkami zasłużonymi - osoby zasłużone szczególnie dla rozwoju PTA i polskiej antropologii.

Godność członka honorowego nadano następującym uczonym:

1. 1927 rok - Julian TALKO-HRYNCEWICZ (1850-1936), prof. antropologii UJ w Krakowie, dr medycyny, antropolog, historyk medycyny, etnograf;
2. 1957 rok - Božo ŠKERLJ (1904-1964), prof. antropologii Uniwersytetu w Lublaniu, dr biologii, antropolog;
3. 1958 rok - Henri Victor VALLOIS (1889-1981), prof. anatomii i antropologii Uniwersytetu w Tuluzie, antropologii na Uniwersytecie w Paryżu i w Musée de l'Homme, dr medycyny, antropolog, anatom;
4. 1959 rok - Jan CZEKANOWSKI (1882-1965), prof. antropologii Uniwersytetu we Lwowie, Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie i Uniwersytetu w Poznaniu, dr nauk przyrodniczych, antropolog, etnolog, sławista i statystyk, dr *honoris causa* Uniwersytetu we Wrocławiu i w Poznaniu;
5. 1959 rok - Kazimierz STOŁYHWO (1880-1966), prof. antropologii Wólnej Szkoły Technicznej Polskiej w Warszawie,

UJ w Krakowie, dr nauk przyrodniczych, antropolog, zoolog.

W latach 1960-1969 członkostwo honorowe uzyskali:

6. Robert GESSIN, prof. antropologii, dyr. Musée de l'Homme w Paryżu, dr medycyny, antropolog, demograf;

7. Olga NECRASOVA, prof. antropologii Uniwersytetów: w Bukareszcie i w Jassy, dr nauk przyrodniczych, antropolog;

8. Ahmed Mahmoud EL BATRAWI (1902-1964), prof. anatomii Uniwersytetu w Kairze, dr medycyny, antropolog, anatom;

9. Georges OLIVIER, prof. antropologii Uniwersytetu w Paryżu, dr medycyny, antropolog, anatom;

10. Joseph Sidney WEINER, prof. medycyny tropikalnej Uniwersytetu w Londynie, dr medycyny, antropolog;

11. Jean HIERNAUX, prof. antropologii Uniwersytetu w Brukseli i w Paryżu, dr medycyny, antropolog;

12. Paul T. BAKER, prof. socjologii i antropologii Uniwersytetu w Pensylwanii, socjolog, antropolog;

13. Wiktor W. BUNAK (1891-1979), prof. antropologii Uniwersytetu (MGU) i Instytutu Etnografii AN ZSRR w Moskwie, dr nauk przyrodniczych, antropolog;

14. Tadeusz DZIERŻYKRAJ-ROGALSKI, prof. antropologii UMCS w Lublinie, AWF i PAN w Warszawie, prof. anatomii prawidłowej AM w Białymstoku, dr medycyny, mgr biologii, antropolog, anatom, demograf.

W latach 1971-1975 członkostwo honorowe uzyskali:

15. Jaroslav SUCHY (1926-1975), prof. antropologii Uniwersytetu w Pradze, dr nauk przyrodniczych, antropolog;

16. Jindřich VALŠÍK (1903-1977),

prof. pediatrii Uniwersytetu w Brnie, antropologii Uniwersytetu w Bratysławie, dr nauk przyrodniczych, dr medycyny, antropolog, pediatra;

17. R. Ola OJIKUTU, prof. Uniwersytetu w Lagos (Nigeria), dr etnologii;

18. Aleksander Lech GODLEWSKI (1905-1975), prof. antropologii, Uniwersytetu w Warszawie, WSWF we Wrocławiu, prof. etnografii Uniwersytetu Wrocławskiego, dr biologii, anatom porównawczy, antropolog, etnolog;

19. Bronisław JASICKI, prof. antropologii UJ w Krakowie, dr biologii, antropolog;

20. Wiesław ŁASIŃSKI, prof. anatomii prawidłowej AM w Gdańsku i Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, dr medycyny, anatom, antropolog;

21. Wanda STĘŚLIĆKA-MYDLARSKA, prof. antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Toruńskiego, WSWF we Wrocławiu, mgr filozofii, dr nauk przyrodniczych, antropolog, anatom porównawczy, prymatolog;

22. Halina MILICER, prof. antropologii AWF w Warszawie, PAN we Wrocławiu, dr wychowania fizycznego, antropolog;

23. Paweł SIKORA, prof. antropologii UJ w Krakowie, dr biologii, antropolog;

24. Stanisław GÓRNY, doc. antropologii PAN we Wrocławiu, dr wychowania fizycznego, antropolog;

25. Carl Herman HJORTSJÖ, prof. anatomii prawidłowej Uniwersytetu w Lund, dr medycyny, anatom;

26. Wsiewołod P. JAKIMOV (1912-1981), prof. antropologii, dyrektor Instytutu Antropologii MGU w Moskwie, dr nauk przyrodniczych, antropolog, anatom porównawczy, prymatolog.

W 1984 roku godność tę otrzymali:

27. Ilse SCHWIDETZKY, prof. antropologii Uniwersytetu w Moguncji, dr nauk przyrodniczych, antropolog;
28. Petar VLAHOVIĆ, prof. etnologii i antropologii Uniwersytetu w Belgradzie, dr etnologii;
29. Eugen STROUHAL z Muzeum Narodowego w Pradze, dr medycyny, dr filozofii, antropolog;
30. Robert MALINA, prof. Uniwersytetu w Austin w Teksasie, dr n. wych. fiz., antropolog;
31. Witold HENSEL, dr nauk historycznych, prof. archeologii Uniwersytetu Poznańskiego i Warszawskiego, PAN, archeolog;
32. Franciszek WOKROJ, prof. antropologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, UMK w Toruniu, Uniwersytetu w Łodzi, dr nauk przyrodniczych, antropolog;
33. Paule POSENER-KRIEGER, Francja.

Godność członka zasłużonego PTA otrzymali:

1. Adam WRZOSEK (1875-1965) w 1959 roku, prof. patologii, historii medycyny, antropologii UJ w Krakowie, Uniwersytecie Warszawskim i Poznańskim oraz Tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich (w latach 1942-1944). Zasługi naukowe Adama Wrzoska są ogromne, a dorobek obejmuje około 450 prac. Większość z nich dotyczy historii medycyny i antropologii, historii kultury, etnografii, patologii doświadczalnej. Wymienić trzeba ważniejsze monografie o: J. Śniadeckim (1910), L. Bierkowskim (1911), K. Marcinkowskim (1969/61), T. Chałubińskim (1970) i *Bibliografie antropologii polskiej* (1960). Nauka

polską wyróżniła zasługi A. Wrzoska powołując go na członka zwyczajnego PAN i nadając mu godność doktora *honoris causa* Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1929 rok), Akademii Medycznej w Poznaniu (1962 rok) i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (1964 rok).

2. Michał ĆWIRKO-GODYCKI (1901-1980) w 1969 roku, dr nauk medycznych, prof. antropologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu i WSWF w Poznaniu. Dorobek naukowy liczy około 170 prac z antropologii, historii medycyny i antropologii, prahistorii, wychowania fizycznego, medycyny sądowej i higieny. Na szczególną uwagę zasługują obszerne monografie: *Słowianie południowi* (1931), *I. Kopernicki* (1948), *Życie i działalność Teofila Chudzińskiego* (1959) oraz podręczniki: *Zarys antropometrii* (1933, 1952, 1966), *Antropologia dla studiujących wychowanie fizyczne* (1955 i wsp. z Z. Drozdowskim 1967, 1972, 1976), *Higiena w zakresie studiów wychowania fizycznego* (1965, 1968). Za działalność naukową, AWF w Poznaniu nadała mu w 1974 roku godność doktora *honoris causa*.

Struktura organizacyjna towarzystwa jest następująca: walne zgromadzenie, zarząd główny, komisja rewizyjna, sąd koleżeński, zarządy oddziałów.

Biblioteka towarzystwa znajduje się w Poznaniu, na terenie Zakładu Antropologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza i liczy około 5,5 tys. tomów wydawnictw ciągłych oraz około 300 książek i monografii. Księgozbiór pochodzi głównie z wymiany i sporadycznie z darowizn. Wydawnictwa z dokonywanej w latach 1952-56

wymiany zostały włączone do Biblioteki Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu. Obecnie biblioteka PTA otrzymuje z wymiany 132 tytuły czasopism. Czasopisma te mają charakter głównie antropologiczny, ale również przyrodniczy, medyczny, archeologiczny, etnologiczny itp.

Antropologia polska mimo licznych niedostatków i braków (np. instrumentarium, czasopism zagranicznych, nieobecność placówek antropologicznych w kilku uniwersytetach i innych uczelniach) nadal zajmuje czołową pozycję w świecie. Dzieje się tak dlatego, iż wysoki jest poziom tradycyjnych kierunków badawczych oraz nastąpiło włączenie się jej w nowsze kierunki oparte na genetyce, ekologii i biologii ewolucyjnej. Duże możliwości nadal leżą w związkach antropologii z naukami humanistycznymi oraz stosowanymi.

Polskie Towarzystwo Antropologiczne winno więc w przyszłości szerzej penetrować pokrewne antropologii środowiska naukowe, pozyskiwać z tych środowisk członków oraz inspiracje do dalszego rozwoju. Z tego co powiedziano wynika

zatem ogrom zagadnień i bogactwo problemów, jakie są do rozwiązania przed antropologią końca XX w. Myślę że u progu XXI stulecia antropologia jest dużą gałęzią wiedzy rozpatrującą człowieka wielostronnie zarówno od strony jego biologii, jak i zjawisk psychicznych, kulturowych czy społecznych.

Piśmiennictwo

- ABRAMOWICZ A., 1975, *Société d'Anthropologie et d'Ethnographie Polonaise de Paris (1878-?)*, Kwart. Hist. Nauki i Techniki., 20, 1, 79.
- DZIERŻYKRAY-ROGALSKI T., 1959, *Polskie Towarzystwo Antropologiczne w latach 1956-59*, Człowiek w Czasie i Przestrzeni, 2, 4, 210.
- GODYCKI M., 1958, *Polskie Towarzystwo Antropologiczne w XIX w. na emigracji*, Człowiek w Czasie i Przestrzeni, 1, 3, 146.
- MALINOWSKI A., 1985, *Polskie Towarzystwo Antropologiczne*, Oddział Poznański, Dzieje Naukowych Towarzystw Medycznych w Poznaniu w latach 1832-1983, Poznań, 43.

Referat wygłoszony na Konferencji Antropologicznej w Białejewku, we wrześniu 1985 r.

S u m m a r y

The article discusses the history of the Polish Anthropological Society. The development of anthropology which took place in Poland at the turn of the 19th century, particularly the activity of Józef Majer and Izidor Kopernicki contributed to the development of numerous Chairs of Anthropology at Universities. The second trend of the development of this science was the activity of the Polish emigrants, particularly in France. On their initiative, already in 1878 in Paris, a Polish Anthropological and Ethnographical Society was established with which Teofil Chudziński was associated. After the first world war anthropological institutions were created at universities which were staffed by known researchers like Jan Czekanowski (Lvov), Kazimierz Stołyhwo, Edward Loth, Jan Mydlarski (Warsaw), Julian Talko-Hryncewicz (Cracow), Michał Reicher (Vilna) and Adam Wrzosek (Poznań). The idea to create the Anthropological Society and its organ which was the "Anthropological Review" was the work of Adam Wrzosek who saw the necessity to integrate the rather scientifically differentiated anthropological circle. The Society was created in 1925 in Poznań and here were its Headquarters until the second world war. The Presidents of the Society were successively: A. Wrzosek, M. Ćwirko-Godycki, J. Mydlarski, T. Dzierżykraj-Rogalski and at present this position is held by A. Malinowski. The Society integrates the Polish anthropology by its publications and the organization of scientific congresses and conferences.